

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջադասական մամուլ — Ուրբ. Հոգիին կա-
թոլիկ — Ուրբ. օրին ազդեցութիւնը մարդուն վրե-
րայ: — Միշտ սկսելու համար — Հոգեւորի մը
վերջին վկայութիւնը — Տղայից համար: խորհուրդ:
— Կրօնական լուրեր: — Հասնուցում: — Բարոյա-
բարեկամ: Գիտականութիւն: — Բարոյական լուրեր:

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԲԱՆ

ԹԻՒ 3

Մեր երկրորդ թիւին մէջը յիշած
անձներու կարգին հետ գրեթէ նը-
ման շատ անձինք ալ կան: Լուսաւոր-
չական Հայոց Եկեղեցիին մէջը որոնք
գաղափարով կատարեալ Լուսաւոր-
ական են, բայց նոյն ժողովուրդին
հետ կը կենան, պատճառելով թէ ա-
ւելի օգտակար կ'ըլլան: Ես նոյն կը-
սեն թէ «Մեր Եկեղեցիին աւելոր-
դապաշտութիւնները չենք ընդունիր»
մեր վրայ պարտաւորութիւն մը չկայ
մեր խղճմանը դէմ եկած արա-
բողութիւն կամ սովորութիւն մը կա-
տարելու: Ինչո՞ւ ուրեմն մեր ազգէն
դատուինք ու անոնց ատելութեան
տակին իշխանք, քանի որ անոնց մէջը
միայնով այնքան օգուտ ալ կրնանք ը-
նել: Ես իկայ շատ գովելի երեւոյթ ու-
նեցող պատճառներ մըն է, բայց թե-
թե քննութիւն մը ընկող պիտի երևայ
թէ բոլորովին երեսանց ու միտքը գոհ
չընող խօսք մըն է:

Լուսաւորչական Եկեղեցին ու Լուս-
տարական Եկեղեցին երկուքն ալ
Վրիստոնայ կը կոչուին, բայց անոնք
հիմնական բոլորովին տարբերութիւն
ունենցող սկզբունքներու վրայ հաստա-
տուած են: Թէ որ անոնց հանգանակնե-
րը Վրիստոնեականներն ու ընդունուած
Եկեղեցական վերքերն են քննելով, մէկը
միտքին բոլորովին հակառակ պիտի
գտնենք: Ես նոյն հակառակ վարդա-
պետութիւններ կը սորվեցունեն, հա-
կառակ եկեղեցական արարողութիւններ
կը պատուիրեն, և ուղղակի կը հակա-
ռակին իրարու ստակտ զլիւստոր կէտե-
րուն վրայով թէ մեղաւորը Լուսաւոր
առջեւ ինտոր պիտի արդարանայ, ու
երկինքը մանկու համար ինտոր պիտի
պատրաստուի:

Քանի մը օրինակ բաւական են ասոր:
Լուսաւորչական Եկեղեցին կը սոր-
վեցունէ թէ կոյս Սարիսմի ու Տօնա-
ցոյցին մէջը բոլոր սուրբերը յատուկ
միջնորդ բարիխօսներ են Լուսաւորչ
ու մարդոց մէջը, որոնց միջոցով աղօթք-
ներ մատուցուելու են, ու հոգեւոր ու
մարմնաւոր օրհնութիւններ կ'առնուին:

Միւս կողմէն Լուսաւորական Եկե-
ղեցին կը սորվեցունէ թէ Բայն Բէ
միջնորդ ու բարիխօս մը կայ Լուսաւորչ
ու մարդոց մէջը, Յիսուս Վրիստոն, ու
բուն միջոցով միայն մեր խնդրուածք-
ները մատուցանելու ենք:

Լուսաւորչական Եկեղեցին կը սոր-
վեցունէ թէ Միլիտանթիսմը սկզբնա-
կան մեղքը կը սրբուի, ու թէ ներ-
գործական մեղքին թողութիւն առ-
նելու համար Վախճանին առանձին
խոստովանել պէտք է, որմէն Լրճա-
կում առնելու է, ու թէ աս գործը կա-
տարեալ ընելու ու մեղաւորը երկինքի
յարմարեցնելու համար Լուսաւորչական

քաշելու պատարաններ ընել տալ հար-
կաւոր են:

Լուսաւորական Եկեղեցին, ընդ-
հակառակն, կը սորվեցունէ թէ մէջը
կրտու թիւնը ոչ ալ Վախճանին արձա-
կում տալը հոգին մեղքէ մարքելու կա-
րողութիւն մը ունին, հապա թէ Բայն
Բէ Յիսուս Վրիստոնն ու միայն Լ-
նոր արիւնով մարքուելու:

Լուսաւորչական Եկեղեցին իր զաւ-
կներուն կը սորվեցունէ կրօնական եր-
կրպագութեան արարողութիւններ կա-
տարել պատկերներու, փայտե ու մե-
տաղէ խաչերու և մատուցելու առ-
ջեւ, որ ասան Լուսաւորական Եկե-
ղեցին կը պնդէ թէ բոլոր ասորք յայտնի
հակառակ են Լուսաւորչական բացարձակ հը-
րամանին, ու բոլորովին ատելի իրեն:

Լուսաւորչական Եկեղեցին կը սոր-
վեցունէ թէ մեղաւորը Լուսաւորչ առ-
ջեւ կէս մը դոնէ իր գործերով
կ'արդարանայ — ողորմութիւն տա-
լով, աղօթքներ ընելով ու ապաշխա-
րանքներ քաշելով, և այլն, որ ա-
տեն Լուսաւորական Եկեղեցին կը
հաստատէ թէ Մեղաւորին ընել կըցած
բնաւ մէկ գործը չէ, որ անոր հոգեւոր
ամենաթիւնը օգնութիւն մը ընել իր
արդարանալուն՝ որն որ միայն Լուսա-
ւորչ ձրի շնորհքով ըլլալու է:

Լուսաւորչական Եկեղեցին իր զաւ-
կներուն կը սորվեցունէ թէ մարդ մը չկրնար
անկեղծութեամբ աս երկու գրութիւն
ներն ալ ընդունել: Թէ որ մէկը ընդու-
նի, հարկաւ բանին բնութիւնը անանկ
կը բերէ որ միւսը մերժէ: Մեր հիմա-
կուած գործը չէ որ քննելով թէ ասոնց
մէջ չ'առնուիր, որն է Լուսաւորչ խօսքին
համաձայնը: Մեր պարզապէս ցու-
ցունելով ուղղութիւն թէ մարդիկ կ'սորվէին
ըլլալու են կամ միւսին: Լուսաւորչա-
կան գրութիւնը ընդունող մէկը չկրնար
կեղծաւորութիւնով Լուսաւորչական
Եկեղեցւոյ անդամ ըլլալ, ու ճշմար-
տապէս Լուսաւորչական գրութիւնը
ընդունող մէկն ալ չկրնար առանց
կեղծաւորութիւն ընելու Լուսաւորչա-
կան Եկեղեցւոյ անդամ մնալ:

Բայց մէկը կ'ըսէ, «Չէ» և կ'ըսէ
Լուսաւորչական Եկեղեցին, գաղափարներով
բոլորովին Լուսաւորչական եմ, ու
ազգը թողաւորութիւն կ'ընէ ինձի Ե-
կեղեցիին մէջը մնալ և ուղղակի պէս
վարուելու: Որովհետեւ ասիկայ անանկ
կէտ մըն է որուն վրայով միւսը կը հա-
ւատանք թէ շատերը ինքզինքներն կը
խաբեն, կ'ուզենք որ ասոր վրայով քիչ
մը ընդարձակորէն խօսինք:

Միւս և առաջ կ'ըսենք ասանկ մար-
դուն, որ եթէ դուն Լուսաւորչական
ես, իբրեւ ասանկ Եկեղեցւոյ անդամ
մը՝ չես կրնար և կենալ առանց
կեղծաւորութեան: Գուն անանկ ժո-
ղովուրդի մը անդամ ես, որուն մէջ
քու գաղափարիդ նայելով Լուսա-
ւորչին հիմնական սկզբունքները խա-
ղաւորած են: Վրիստոն Լուսաւորչա-
կան պատիւը ոտքի տակ դացած է իր
փառքարարածներուն տրուելով, մե-
ղաւորներուն անանկ փրկուելու ճամ-
բայ մը ցուցուածէ, որն որ դուն գիտես
թէ Լուսաւորչական նայելով, անոնք բնաւ

երկինք պիտի չտան: Բայց դուն բոլոր
ասոնց հաւանութիւն տուած կ'ըլլաս
քու ան ժողովուրդին անդամ ըլլալով
ու պաշտամունքին ներկայ դանդաղութիւն
կ'ընէ շարունակ ու հրապարակաւ ա-
նոր դէմ բողոքես: Ես քեզ տեսնողը
քեզ ան Եկեղեցիին մէկ անդամ ճանչ-
նալով՝ իրաւունք ունի հաւատալու թէ
դուն ամէնը կ'ընդունես ու հաւանու-
թիւնդ կու տաս անոնց, միայն թէ քու
անոնց դէմ բողոքելու լսէ: և քու ան Ե-
կեղեցիին անդամ ըլլալը հրապարա-
կաւ գաւառանդ պէս՝ անոր սխալմունք-
ներուն դէմ հրապարակաւ բողոքելու
յայտնի է սա պարզ իրողութիւնով որ
քու հոն կենալուդ դէմ ճայն հանող մը
չկայ: Վասն զի թէ որ լուսեկեցած չըլ-
լայիր, աղէկ գիտենք որ շատ չքաճ քեզ
գուր պիտի ձգէին: ուստի քու բռնած
ճամբէդ կեղծաւորութիւն կ'ընէ: Գուն
բանի մը հաւանութիւն կու տաս դրսու-
անց վարձանքով, որ ներսուանց կա-
տարեալ համոզուած ես թէ Լուսաւորչ
ու Լնոր խօսքին հակառակ է:

Երկրորդ, սա կ'ուզենք հարցունել
թէ Լնչ է Եկեղեցւոյ մը անդամ ըլ-
լալուն նպատակը: Ես հարցումիս պա-
տասխանը արժանի կը պարտաւորեմ հա-
մար, պէտք է հարցունենք թէ Վրիս-
տոնի Եկեղեցի հաստատուելուն նպատա-
կը ի՞նչ էր: Իր ժողովուրդին հոգեւոր
շնորհքները շնորհաք ու Վրիստոնեա-
կան գիտութեան մէջ աճումը ու ա-
նոնց իրարու հետ կատարեալ միա-
ւորութիւնը համար չէր, անանկ որ ա-
նոնց աշխատութիւնը երկրի վրայ իր
ճշմարտութիւնը տարածելու մէջ աւելի
արդիւնաւոր ըլլայ:

Ուստի ամէն մարդ որ Եկեղեցի
հետ կը միանայ, պէտք է որ աս նպա-
տակները իր առջեւ ունենայ: Ե-
կեղեցւոյ պէտք է որ իրեն ու իր զաւ-
կներուն հոգեւոր շնորհքները փնտ-
ռէ: ասիկայ ալ միայն Վրիստոնի
իր հաստատած ճամբով կրնայ ըլլալ:
Իր ճշմարտութիւնը քարոզելուն մի-
ջոցին ու իր Եկեղեցիին սահմանա-
րութիւններուն ուղիղ մատակարարու-
թիւնովն է որ Վրիստոնեաները Յի-
սուս Վրիստոնի շնորհքին ու գիտու-
թեանը մէջ պիտի աճեն: Բայց Լու-
սաւորչական հաւատացեալի մը գաղա-
փարին նայելով՝ ան «ճշմարտութիւնը
որ Յիսուսի մէջ է», Լուսաւորչական
Եկեղեցիին մէջ կը քարոզուի: Տերօք
ընթերցել իր անձին շնորհքները ըլլալու
կերպով կը մատակարարուի: Կրնայ ա-
նանկ մարդ մը որ կենաց հացի ու ջուրի
անօթի ու ծարաւ է, Լուսաւորչական
Եկեղեցիին ծեսերէն ու արարողութիւն-
ներէն իր հոգին կշտացունէ: Կրնայ
իրաւացի կերպով լուսաւոր թէ իր զաւ-
կները հոն իր անոնց համար փափաքած
Տերօք չիտակ ճամբուն կը թողութիւնը
առնեն: Չէ. չէ. չէ:

Եւ զարձեւալ, իբրեւ Յիսուսի
Վրիստոնի թաղաւորութիւնը բոլոր
երկրի վրայ տարածուելու տեսնելու
փափաքող հաւատարիմ զինուոր մը
կրնայ որ և իցէ Լուսաւորչական մը
ամէն պարագայներուն վրայ աղէկ մը
խորհելով ասանկ ժողովուրդի մը
հետ միանալ, սա յուսով ու հաւատ-

քով թէ աշխարհիս մէջ աղեկու-
թեան համար իր ունեցած անձնա-
կան ազդեցութիւնը ստանկ Վրիստոնե-
աններու հետ ընկերանալով պիտի զօ-
րանայ ու տարածուի: Միւս Եկեղեցւոյ
արդարեւ զօրութիւն է, բայց Լնչ մի-
ութիւն կրնայ ըլլալ ասանկ տարբեր
գաղափարներու մէջ:

Ես ալ ես կը նշանակենք որ, Լու-
սաւորչական Եկեղեցիին չէ թէ դուրս
եկելով, հապա մէջը մնալով անոր վե-
րանորդութիւն աւելի օգտակար կ'ըլ-
լուի բաւած փաստը բոլորովին խա-
բեական է: Բոլոր Եկեղեցական պատ-
մութիւնը կը ցուցունէ թէ աս կերպով
մեծ նորոգութիւն մը չլուսաւորուի:
Լուսաւորչական լոյսովը Լուսաւորչական
մարդ մը չկրնար ասանկ գիբի
մէջ մնալ՝ առանց ճշմարտութիւնն
ու իրեն խղճմանը կորսնցնելու
վտանգին: Եկեղեցւոյ չկրնար «Լու-
սաւորչ առջեւ» ու մարդոց առջեւ
մարդ խղճմանը ունենալ», և ան-
շուշտ չկրնար Լուսաւորչ օրհնու-
թեանը սպասել, անանց որուն մէկ
հոգի մը չկրնար անկէ օգուտ քա-
ղել: Ինք կրնայ խորհել թէ իր բռնա-
ւոր րոտաւորութեամբ իր, բայց սա-
խմատութիւն է, ու պիտի ոչնչանայ:
Թէ որ իր եղած տեղը մնալով՝ ան-
հատ անձ մը մատուց մը համոզե ճշմար-
տութիւնը ընդունելու, իր օրինակով
հաղաւոր մարդիկ կը հաստատէ սը-
խալմունքի մէջ:

Վերջապէս թէ որ ասանկ մարդուն
ճշմարիտ շարժառիթները կարելի ըլլար
տեսնուի, պիտի երեւար անոնց բոլորովին
աշխարհիկ ու անձնասիրական ըլլալը:
պիտի երեւար որ ամենուն տակը կայ,
տեղը, աստիճանը, պատիւը, անունը
կորսնցնելու վտանգ, ու հանգստու-
թեան, ստակի, բարեկամներու սէրը
որչափ զօրաւոր կերպով աշխատի ալ
ինքզինքը համոզուելու թէ ինք իր բռնած
ճամբով ճշմարտապէս Լուսաւորչ պաշ-
տօն կատարել կ'ուզէ:

Ես կ'ըսեմ Վրիստոնի սա խօսքերուն
վրայ արժան է շատ խորունկ խորհրդա-
ծութիւն ընել, «Ես որ հայրը կամ
մայրը ինձմէ աւելի կը սիրէ, ինձի ար-
ժանի չէ. և ան որ տղան կամ աղջկը
ինձմէ աւելի կը սիրէ, ինձի արժանի
չէ. Եւ ան որ իր խաչը չառնէր ու իմ
ետեւս դար, ինձի արժանի չէ: Ես որ
իր անձը կը դանէ, պիտի կորսնցնէ
զանիկայ. և ան որ իր անձը ինձի հա-
մար կը կորսնցնէ, պիտի դանէ զանի-
կայ»: (Մատթ. Ժ. 37—39):

ՍՈՒՐԲ ՀՈԳԻՒՆ ԿԱՐՈՏ ԵՆԻՐ

Սուրբ Հոգիին կարօտ ենք որ մեղ-
աւորները դարձի դան: Թէպէտեւ
փրկութիւնը պատրաստուած է ու ձրի
շնորհքով առաջարկուած է, «առանց
ստակի և առանց դնոյ», բայց մէկը չպի-
տի ընդունի անիկայ թէ որ Սուրբ Հո-
գին իրենց սրտին մէջ չ'ենդրոթէ:
Սուրբ Հոգիին կարօտ ենք որ
Վրիստոնեայ հաւատացեալները սրբա-
ցուցուն: Գարձի գալը սրբացում չէ,
և Սուրբ Հոգին այնչափ հարկաւոր է
մէկին որչափ միւսին:
Ուրեմն Սուրբ Հոգին ճմարներ, այլ
աղօթք ընելը որ միշտ մեզի հետ բնակի:

ԵՍՏՂԵՐԵՇԻԵԿԵՆ

ԳԻՍԱԼՈՐՆԵՐ

Մեր կիսադուռերն իրար արդեն տեսած ընթերցողները արդեն տեսած ընթերցողներն են, կարելի է թէ շատ կարծիքներու և մեկնութիւններու առիթ տուած է: Եւ նոր գիտաւորը ամէն գիշեր արեւը մարը մտնելէն անմիջապէս ետքը լոկ աչքով կրնայ դիւար տեսնուիլ երկինքին հիւսիսային արեւմտեան կողմը, հորիզոնէն 30 աստիճանի չափ վերօք: Հիմա երկրի մօտ գտնուած ատենն է, ու ներկայ ամսոյ մէջ երկինքին հարաւային կողմը շուտ մը պիտի անցնի երկայն:

Գիտաւորներէն ոմանք միայն հեռագիտակով կ'երեւան, ու ասկէ քանի մը տարիէ 'ի վեր է որ ասանկ ամէն տարի իրարու վրայ երկու կամ երեք հատ տեսնուեցան: Իրեքուկէս դարի մէջ, այսինքն 1500էն 1850 լոկ աչքով տեսնուած 50 տարբեր գիտաւորներ յիշուած են: Ըսոյն 23 հատը 16^{րդ} դարուն մէջ տեսնուած են, բոլոր 18^{րդ} դարուն մէջ միայն 8 հատ, քանի որ ներկայ դարուս առաջին կէս մասին մէջ 9 գիտաւորներ լոկ աչքով երեւցան: Եւ վերջին երեքսուններուն մէջ 1807, 1811, 1819, 1835 ու 1843ին երեւցածները ամենէն մեծն ու ամենէն գեղեցիկն էին: Հիմակուան երեւցած գիտաւորը բաւական մեծ է, ու կարգէ դուրս պայծառ մարմին մը ունի ու զարմանալի գեղեցիկ է, ու մեր կարծիքը ասիկայ ներկայ դարուս ամենէն երեւելի գիտաւորը պիտի սեպուի:

Գիտաւորները մեր արեգակնային գրութեան մոլորակներուն կարգը կը սեպուին, ըստ որում միւս մոլորակներուն պէս արեգակին բոլորտիքը կը դառնան, թէպէտեւ ասոնց շատերը անբաւ հեռաւորութեան մէջ կ'երթան կը մոլորին: Եւ բոլոր գիտաւորներէն ուրոնց արեգակին բոլորտիքը դառնալուն շրջանը հաշիւ ըրած են աստղաբաշխները, վեցը Նեպչին գիտաւորներ կը կոչուին, ինչու որ արեգակին ամենէն մօտիկ եկած ատեննին միւս մոլորակներուն շրջանէն ներս կը մտնան: Եւ ասոնցմէ մէկուն շրջանը միայն 3 տարի ու կէս է, ու սովորաբար Ենքէի գիտաւորը կը կոչուի, ու հիմա աս միջոցի կը տեսնուի հեռագիտակով, և կարելի ալ է որ լոկ աչքով ալ տեսնուի, ու Բիելլայի գիտաւորը կոչուած մէկ ուրիշն շրջանն ալ միայն վեց տարի ու ինը ամիս է:

Եւստին գիտաւորներէն ոմանց արեգակին բոլորտիքը ընկու շրջանին 300 տարի պէտք է, ոմանց 600, ոմանց ալ քանի մը հազար տարի: Եւստին բաշխի մը հաշիւին նայելով 1811ին երեւցած մեծ գեղեցիկ գիտաւորին շրջան ընկուն 3065 տարի կ'ուզէ, ու 1680ին երեւցածին համար ալ 8800 տարի չափ: Եւստինը 33.600.000.000 մղոն արեւէն կը հեռանայ, ու վերջինը 70.400.000.000 մղոն:

Գիտաւորները բոլոր միւս մոլորակներէն կ'որոշուին իրենցմէ տարածուած երկայն լուսաւոր հեռքովը որն որ արեւին գէպ 'ի միւս հակառակ կողմը երկնցած է: Եսիկայ պոչ կամ գէս այսինքն մալ կը կոչուի, որն որ երբեմն ծուռ կ'ըլլայ հիմակուանին պէս, թէպէտեւ հասարակօրէն շտապ է: Երբեմն պոչը կրկնակի կ'երեւայ, ու 1743ին երեւցած մէկ գիտաւորը վեց պոչ ունի եղեր: Մանտրտիկ գիտաւորներուն մէկ քանիին վրայ ամենէն պոչ երեւցած է, միայն իր մարմնոյն բոլորտիքը լուսաւոր ամպի մը պէս պատած կ'ըլլայ, որն որ հաստատուն աստղերէն մէկ քանիներուն պէս կ'երեւայ, որոնք ասանկ մարած լուսով մը պատած են: Հատ անգամ պատահած է որ մի և նոյն գիտաւորը

իր երեւոյթքը քանի մը անգամ փոխած է. առջի բերանը միայն աս ամպային լուսէ բոլորակը ունեցեր է, ու արեւին մօտենալուն կամաց կամաց պոչ երեւան ելեր, ու քանի մարմինը առաջ գացեր, այնքան երկնցեր է:

Վերջ յիշուած Բիելլայի գիտաւորը, երկու գիտաւորի բաժնուեր է, երկուքն ալ զատ գլուխով ու պոչով:

Ենքէի մէջ ըսելով թէ քանի գիտաւոր կայ, բայց յայտնի է թէ չափազանց շատ են:

Մնացաւ ժողովուրդները կը կարծեն թէ անոնք միշտ չարագուշակ նշաններ են, բայց ինտոր որ արեգակին ու լուսինին ծագիլը, կամ ուրիշ մոլորակներուն ու աստղերուն երեւոյթքն անսկի ալ ասոնք մարդոց մէջ պատահած պատերազմներուն և ուրիշ չարիքներուն հետ բան չունին: «Տէրը այս պէս կ'ըսէ. Երբեք ունի ծամբանքը մի սորվիլ, ու երկինքին նշաններէն մի զարհուրիլ. վասն զի անոնցմէ հեթանոսները կը զարհուրին: Ինչու որ ժողովուրդը սովորութիւնները ունայնութիւն են»: (Եւր. Ժ. 2, 3):

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Հոկտեմբեր 6, 1858:

ՔԱՆԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԱԿԱՍՏԱՆ. Վսեմ, Լորտ Բոթրաթֆորտ տը Բէտքիթ (Նիգիլոյ նախորդ Գիսպան) իր ընտանիքը մէկ տեղ անգամ մըն ալ Կոստանդնուպօլս խրկուած է մասնաւոր կերպով մը Ենքէի կառավարութեան կողմէն, թէպէտ հասկըցուածին նայելով շատ երկար կենալու համար չէ:

Ինքը պատիւ ունեցաւ Վեհ. Սուլթանին հետ տեսութիւն ընելու Տօլմա պահէի Կայսերական պալատին ընդունելութեան սրահը, և աս պատահութիւնով յայտնեց Վեհ. Կայսրը իր ջերմ յարգումը Ենքէի:

Վսեմ, Լորտը նաև Տէրութեան Պաշտօնատեսներուն ալ այցելութիւն ըրաւ Բարձր. Գոսուր:

— Վսեմ, Կոմս Օպլան տը Կիւլիէթ Զօլմանտայի Գիսպան իր ընտանիքով մէկտեղ դարձաւ մայրաքաղաքս, քանի մը ամիս իր հայրենիքը այցելութիւն ընելէն ետեւ:

ՊԱՐՍԱՍՏԱՆ. Պարսից Հաճին մեծ Վեհերը, որ շատ տարիէ 'ի վեր պաշտօնի մէջ էր, ու ինքզինքը Ժողովուրդին մեծ մասին ատելի ըրած էր, պաշտօնէն ձգուեցաւ և հաւանական է որ հիմա Պաշտօնէութիւնը անելի ազատական հիմանց վրայ կ'ազմուի:

Վսեմ, Ֆերուս Խանը որ հոս էր հրաման ընդունեց կարելի եղածին չափ շուտով Պարսկաստան դառնալու, որ կը յուսացուի կառավարութեան մէջ բարձր մէկ տեղ մը բռնելու:

ՀՌՈՒ. Չայն մը կը պտրտի որ Պիոս Թ. որոշած է իր պատահալից թաղաւորութեան յիշատակարանին վրայ աւելցնել Երուսաղէմ ուխտագնացութիւն մը ընելն ալ: Եւ գոհունակութիւնը որ Պապը ունեցեր է Լորենթիոյ Սրբաբանը այցելութիւն ընելէն, (Երուսաղէմէն հրաշքով Խաչակաթոած Ս. Կոյս Սրբաբանն տունը. Տես Բաղմալէպ Հատ. Գ. Երես104): Կ'ըսուի թէ իրեն փափաք մը բերեր են ալ աւելի սուրբ տեղ մը այցելութիւն ընելու:

ՍԱՐՏԵՆԻԱ. Եւ Տէրութեան ու Ռուսիայի մէջ կարգադրութիւն մը եղաւ որով Ռուսիա վարձու պիտի բռնէ քանի որ Ռուսիա տարուան համար Վիլնա ֆրանքայի նաւահանգիստը: Եւ շահաւոր տեղը վարձու տրուեցաւ Ռուսիային տարին չորս միլիոն ֆրանքի:

Վիլնաֆրանքայի դործածութեան համար ցուցուած նպատակը Օտեսայի ու ասնաւահանգիստին մէջ տեղաւորաւ կան շոգենաւ բանեցընելն է. բայց աղէկ կ'ըլլայ սա իրողութիւնն ալ աչքի առջեւ չկորսնցընել որ Վիլնաֆրանքան զարմանալի յարմարութիւն մը ունի Սիլիկիական Քրօնշտատ մը կամ Սեպիթիօլ մը ըլլալու: Գաղղիային մէջ տեղը միայն տասը մղոն հեռաւորութիւն մը ունենալով, ու իր նաւահանգիստին մէջ երսուն հատ պատերազմի նաւ երկաթ նետելու ընդարձակ տեղ ունենալով:

Խաչակաւան լրագիրները նամակ մը կը հրատարակեն որ Բալերմոյի Մաքսապետէն ուղղուած է Սիլիկիայի մէջ եղած Քաթանիայի մաքսի Վիլնաֆրանքին, իմացընելով որ Կառավարութիւնը տեղեկութիւն առած է թէ խել մը հրաւառ ու մեր պատուի ձեռք չունած ու անտուկներու մէջ դրուած է չորցուցած պատուի պէս ու Մալթա խրկուած է, և թէ անոնք Կաթօլիկ երկիրները պիտի մտցուն, «հասարակաց կարգաւորութեանը դէմ ծանր փորձեր ընելու»: Կամալը զգուշութիւն կու տայ Վիլնաֆրանքին որ արթուն ըլլայ ու բռնէ աս վտանգաւոր գիւրաձիգ ու մերը:

ՍԳԱՆԱ. Երջաւանք մը ընելու համար Մարօքոյի եղբոր Ռեֆ Լուսած ծովասպառակներուն դէմ նաւախուժ մը պիտի ծամայ ելլէ: Հրամանատարը պիտի ըլլայ Նէնէրալ Բիլմ որ Ռուսիայի դէմ եղած աս վերջին պատերազմին ատենը մասնակից եղաւ անոր, ու ատեն մըն ալ Կոստանդնուպօլս կեցաւ ու մեծ պատուով ընդունուեցաւ:

ՌՈՒՍԻԱ. Փեթրպուրկէն առնուած լուրերը Սեպտեմբերի 1էն կ'իմացընեն թէ մայրաքաղաքէն ետք մղոն հեռուն ուրիշ վառօթի շտեմարան մըն ալ բռնկելով նետուեր է: Եւ դեպքին մէջ 1200 փուստ (14.000 օգգայի մօտ) վառօթ 100 գործաւոր սպաններ ու բոլոր մօտ եղած տեղերը փլուցցեր է: Եսիկայ Օխթա պատահած է: Բալլաւաքի որ Քրօնշտատին Գոսպին աւարանոց գեղն է, կրակ առեր ու ամէն բան մօխի դարձուցեր է: Սոսքուա քաղաքին մէջ հարկաւոր տուններ այրեր են փոսփորէ լուցիկը շինելով գաղտուկ, ըստ որում ասոր շինուելուն վրայ այնքան ծանր տուրք մը դրուած էր որ տուրքէ փախցընելով առանց հրամանի դործարաններ ասիկայ շինելն ասանկ հետեւեցներ ունեցաւ: Փեթրպուրկի բոլորտիքը անտաններ տակաւին բոցերու մէջ կ'այրէին, ու մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ ասկէ եղած մոխր անտանի բան մըն է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ. Պոմպայէն առնուած լուրերը մինչև Օգոստոսի 19 ու Կալկաթայէն մինչև Նոյն ամսոյն 8 կը հասնին: Սը Հօփ Կրանթ ազատեր է Ենակուրն ու գրաւեր է Ֆիզապատը, ուր որ միացեր է Մառն Սինկին հետ: Նէնէրալ Սպլէթթը բոլորովին յաղթեր է Կուլալիօրի ապստամբները Քրթարա՝ Ուսիփօրի մօտ, ու ամէն կողմ ցրուեր է: Կալկաթայէն գրուած է որ գաւառահանութիւն մը երեւան ելեր է 18^{րդ} դունդ փունձապի հեռակա զօրքին մէջ, որոնց հետ 76^{րդ} գունդն ալ մասնակից գտնուեր է:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ. Հօնկ Քօնկէն առնուած լուրերը մինչև Յուլիս 22 կը հասնին ու կը հաստատեն Ռուսիայի ծամբով հասած լուրերը Գաղղիայի թեան նկատմամբ: Ենքէի լրագրի լրագրի գործոց պաշտօնարանը հասած հեռագրական լուրերէն կը կարգանք: Պատուաւոր Ֆ. Պրուս հասաւ Սո-

էլ Ենքէի (չոգենաւ) ու Մալթա երթալու ծամբայ ելաւ Բերա (չոգենաւ) ու: Ինքը կը բերէ Չինաց Լիւզօրներուն հետ Թիէն—Սին Յուսնիս 26ին եղած Գաղղիայի թեան: Լաքն ալ Կայսրին (Չինաց) խրկած ու անոր ալ հաւանութիւնը ընդունուած էր: Հետեւեցներն են քանի մը պայմանները աս կարեւոր գրութեան:

Գրիտտոնէութիւնը բոլոր Կայսրութեան մէջ թոյլտուութիւն ունենայ, ու աս կրօնքը սորվեցընող կամ գաւառող անձերը թէ Քրթթթթթթթ ըլլան կամ թէ Քաթթթթթթ ըլլան Չինաց Լիւսանութիւններուն պաշտպանութիւնը վայելելու արտօնութիւն ունենան: Քաղաքական Գործակալներ հաստատ ընակութիւն ունենան Փէթիէ (Չինաց մայրաքաղաքին) մէջ: Ենքէի կաւան առուտուր ընողները պաշտպանութիւն փոխադրութեան չափազանց տուրքերէ: Թաքթթթթթթ սորէն քըննուին: Օանալան [Ենք, կ'ըսուի] նոր նաւահանգիստներ բաց ըլլան մեր (Նիգիլիական) առուտուրին, ու Լանկ Թիէլ (գետ)ին ազատ նաւարկութիւնը հրատարակուի: Ենքէի կաւան հպատակները ծամբորդութիւն ընելու կարող ըլլան իրենց զուարճութեանը կամ առուտուրի համար Կայսրութեան ամէն որ կողմը որ ուզեն, երբոր Ենքէի կաւան Լիւսանութեան անցադիր (Կաթթթթթթ) ունենան: Կառավարութիւնները համախոհութեամբ դործեն ծովասպառակութիւնը զսպելու համար: Ենքէի կաւան հպատակներուն Քանթթթթթթ մէջ ըրած կորուստներուն համար տուգանք վճարուի:

ԵՄԵՐԻԳԱ. Նիու Լորթին քաղաքացիները մեծ ուրախութեան մէջ թաղուած ըլլալով Ետլանտեան հեռագրական պարանին յաջողութեամբ գրուելուն վրայ, Սեպտեմբերի 1ին ըսկըսիլք միծմիծ հանգստեան պատրաստութիւն կը տեսնուէր, որ Երաբիա շոգենաւ ծամբայ ելլելէն ետեւ պիտի ըլլար ու մինչև հետեւեալ օրը տեւէր: Եւ հանգստի կարգադրութիւններն ընկու մասնաժողովը ահա զին յայտարարութիւն մը հանեց ըլլալը հանգստի վրայով, պարունակելով կրօնական պաշտօններ, թափօրներ, ատենախօսութիւններ, խնճոյքներ, հրախաղութիւններ և ընդհանուր լուսաւորութիւններ:

Եւ ուրախութիւնը հարկաւ թուլցած պիտի ըլլայ իմացուելով երեքրական հոսանքին յանկարճ դարիւր, որուն պատճառը զեռ գտնուած ալ չէ, բայց քիչ շատ յոյս կայ որ նորէն պիտի բանին:

— Միացաւ Կառնապա Կառնալար ու թեան Կառնալար Տօլֆին անուն բռնեց է 318 Եփրեկեցի գերի տանող նաւ մը Սպանիայի Քուպա կղզիին եղբոր:

— Կիւու Օրլէանի մէջ գեղին տեղը մեծաքայլ յաւաք կը թաղու վրայ էր, Օգոստոս 30ին մահը 92ի հասած էր: Եւ սոսկալի տարափոխիկ ախտը առանց քիչնալու կը շարունակէր Չարլթթթթ մէջ:

— Բաւական դրգուութիւն կար Քանասի մէջ Բիքս Բիք ոսկիի սահմաններէն մօտերս եկողներէն որոնք կը հաստատէին աս միծաղին մետաղին առատութեամբ հոն գտնուիլը: Վսեմ քուլիկի Կղզիէն եկած լուրերը Յուլիս 28ին չեն հաստատեր ասոր ոչ առատութիւնն ու ոչ ալ ընդարձակութիւնը Բրէյլըր գետին ոսկիի հանքին նման ըլլալը, բայց հանքը բանողները ան կարծիքը ունենին որ երբ գետին վեճակը թոյլ տայ իրենց գործողութիւնը շարունակելու, անսահման պիտի ըլլայ ոսկիի առատութիւնը: Բայց սա կայ որ նոր փորուելու տեղերը հասնող մարդոց թիւը ինչպիսի վրայ է: